

KARACAOĞLAN'IN ŞİİRLERİNDE VE YAPILAN ARAŞTIRMALARA GÖRE HAYATI

Kozan Dağından neslimiz
Arı Türkmen'dir aslımız
Varsak'tır durak yerimiz
Gurbette yar eğler bizi

Vatanımız Adana, Maraş
Çukurova ll'imiz var.

Yaylamız Bulgar Dağıdır.
Binboğa'dır benim ll'im.

Diye yüzyılların ardından bize seslenen Karacaoğlan Çukurovalı ve Adanalıdır. O Aşık geleneğinin 17. Yüzyılda yetiştirdiği en büyük lirik saz şairidir. Öztürkçe, Divan Edebiyatının etkisinden uzak, hece vezniyle yazdığı koşma, semai, destan gibi çeşitli dallarda söylediği şiirleri gönüllere seslenir. Akıcı bir dille, sanatsal anlatımla, özellikle söylediği koşmalar bugün Anadolu'nun, Güney'in hemen hemen her köyü halkının dilinde ve gönlündedir.

Karacaoğlan'ın ünü daha sağlığında Anadolu sınırlarını aşmış Balkanlara ulaşmış, Kırım ve Azerbaycan'da efsanelenmiştir. Anadolu'da onu bir çok yer, ermiş kişi olarak tanımlar. Hakkında halk hikayelerine benzer hikayeler anlatılır. Karacaoğlan olduğundan başka şekillere bürünerek ününü başka yönlerde de sürdürür durur.

Karacaoğlan Çukurovalıdır. Çünkü şiirlerinde (Vatanımız Adana, Maraş, Çukurova ll'imiz var) diyerek yurdunu belirlemiştir, ilinin Çukurova olması, toprağının, memleketinin Çukurova olduğunu açıklar. Aşiretinin çıktığı yaylalar ise Orta Toroslarm Aladağ ve Binboğa dağlarıdır.

Karacaoğlan bütün Şiirlerinde Güney Türkmenlerinin 17. Yüzyılda konuŐtuđu dili ve deyimleri kullanmıŐtır. Bugün de bu kelime ve deyimler Adana'nın bütün ilçelerinde konuŐulmaktadır. Dudu dilli, mabal atmak, keleŐ, yekinmek, asbap, kadamı almak, kovlaŐmak, dulda, berk bunlara birer örnektir. Bir insan ancak doğduğu ve yaŐadıđı çevrenin dilini bu kadar güzel konuŐabilir.

Karacaoğlan Adana ve yöresinin Yrk ve Türkmen giyimlerini takı ve baŐ Őekillerini anlatıp güzellerini bunlarla donatmıŐtır.

Altına al giyer üstüne yekte

Al beni sevdiğim koynunda sakla, dizesinde olduğu gibi.

Halkın zevkine, töresine uygun Őiirler yazan Karacaoğlan yaŐadıđı yerin, bölgenin yemeklerini tanıtan güzel bir Őiir de yazmıŐtır.

ili köfte gerek yola gidene

Bumbar doldurması benzer harene

Baklavayla börek Őifa bedene

Yedike ellerim yumak isterim.

Bu Şiirinde herise, helva, ballı börek , ekŐili paa, hŐmer, Őekerli kurabiye, sütlü ve dolmadan bahsetmiŐtir ki bu Őeyler günümüzde de Adana ve çevresinde sevilerek yenir.

Karacaoğlan Anadolu'nun başta Adana ve Maraş illeri olmak üzere bir çok Őehirlerini, kasaba, köy ve yaylalarını konalga konalga gezmiş, dolaŐmıŐtır. Bütün gezdiği yerlerin adlarını Şiirlerinde söylemiŐtir. Fakat Adana ve evresi, Aladağlar ile Toroslardaki en ufak yaylaları bile gezmiş, Şiirlerine konu etmiştir.

Karacaoğlan fiziğiyle de Adanalıdır, ukurovalıdır. Konya da cng bulunan Hoca Hamdi Efendi'nin belirttiğine göre: Karacaoğlan karayağız, uzunca boylu, levent yapılı, Őuh meŐrep, babacan, sevecen ve doğruluğu ile güneyli Őivesiyle tam Çukurovalı olduğunu kanıtlamıŐtır.

Karacaoğlan üzerinde yapılan araŐtırmalar onun Adana ile topraklarında doğduğunu ve öldüğünü kanıtlamaktadır.

Karacaoğlan kimdir?

Karacaoğlan Salur Boyunun Varsak Aşiretindedir. Varsaklar, Tarsus, Karsantı, Feke, Kadirli, Kozan ve Düziçi'nin Düldüldağı çevresinde Torosların yüksek ve sarp dağlarına yerleşmişlerdir. Muğla, Antalya, içel, Kahraman Maraş, Gaziantep illeri sınırları içerisinde de Varsaklar bulunur. Bunlar geçimlerini hayvancılıkla sağlayan aşiretler arasındadır.

Karacaoğlan'm Varsak yurdu olan Feke ilçesinin GÖKÇE köyünden olduğu söylenir. Ali Rıza Yalgın 1928 yılında yayınladığı (Cenupta Türkmen Oymakları) adlı eserinde Karacaoğlan'm doğduğu yer olarak Gökçe köyünü göstermiştir. Ahmet Tevhit (Türk Yurdu) mecmuasına 1924'te yazdığına göre; Karacaoğlan Kozan'a bağlı Feke kazasının Gökçe köyündendir, demektedir. Aynı konuyu Ereğli kaymakamı Fuat Bey de doğrular. Fuat Bey Karacaoğlan'm Kozan yöresinde doğduğunu ve bir süre Kozanoğlulu Ahmet Paşa'nın nedimliğini yaptığını Kozanlılardan duyduğunu söyler. Ali Rıza Yalgın eserinde şöyle der:

Göğce idi benim durağım Evvel
yakın idim şimdi ırağım Felek beni
nazlı yardan ayırdı .

Göğce'den çıktım çocuktum
Feke'ye geldim ayıktım
Kozanda sıcaaktan bayıktım
Karacaoğlan dön obana

Bugün Feke ilçesinin Gökçe köyünde yaşıyan Çingiroğulları veya Cilingiroğulları ailesi Karacaoğlan'm kendi soylarından olduğunu söylerler.

Karacaoğlan der ki ünüm duyuldu
Bin on beşte göbek adım koyuldu
Çingiroğlu benim özsoyumdu
Şimdi soyka kaldım garip başıma

Karacaoğlan'a Düziçi ilçesinin Yeni Farsak köyünden Sayıoğulları Őimdiki adları ile Sairoğulları ailesi de sahip çıkar.

Karac-oğlan der ki ciğerim dağlı Yerim
belli derler Sayıoğlu Divane gönöl
dilbere bağlı Gam ve kasavete aldırma
beni

Gerçekte birbirinden ayrı yer gibi görünen Gökçe köyü ile Varsak köyünün birbirleriyle ilgisi vardır. Yaptığımız araştırmalar bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Yine Gökçe köyünden Ali Bey, Karacaoğlan'm Kozan Beyleri yüzünden köyünü terkedip Van'a gittiğini ve Şu Őiiri orada söylediğini Ali Rıza Yalgın Tarsus Gazetesinde yazar :

Bin on beşte beartçiğim yazıldı Seksen
beşte belkemiğim bozuldu Bin onbeŐte
mezarımın başında Döner baykuŐ öter
bölbul

Őiire göre Karacaoğlan 1606-1679 yılları arasında yaşamıştır. Ölüm tarihi 1679 olarak belirlenmiştir. Görüşümüze göre bu husus hatalı olmaktadır. Çünkü Karacaoğlan Şiirlerinde Hama, Humus, Halep ve Rakka'ya gittiğinden bahseder. Padişah II . Süleyman tarafından 25 Ocak 1691 tarihinde çıkarılan Fermanla Anadolu da ve Çukurova'da bir çok aşiret değişik yerlere yerleştirilmek, toprağa bağlanmak istenmiştir. Çukurova'da otlak yüzünden kavga eden aşiretlerin büyük bir bölümü bu ferman ile Hamam, Humus, ve Rakka'ya yerleştirilmek istenmiştir. Ferman'ın bir amacı da güneyden gelen Arap aşiretlerini belli bir noktada durdurmaktır. Karacaoğlan 1691 - 93 yılları arasında Hama, Humus, Halep üzerinden Rakka'ya gitmiş olmalıdır. Buna göre Karacaoğlan'm ölüm tarihi 1679 değil Taha Toros'un belirttiği 1699 yılları olmalıdır.

Karacaoğlan'ın asıl adı Hasan'dır.
Karac-oğlan Hasan adım Güzellerde
kaldı tadım Soldu gülüm, kurudu
suyum

Gönül çağlar simden kelli. Derken başka bir şiirinde de;
Öz adım Halil'dir

Köyümüz Hama , diyerek bir adının da Halil olduğunu
söyler.

Karacaoğlan'ın babasının adı Kara İlyas'tır. Kara İlyas Kozanoğulları devrinde Sayıl namıyla Tut-Kap yoluyla askere alınmış ve bir daha geri dönmemiştir. Öksüz büyüyen Karacaoğlan bir anlatıma göre; daha beş altı yaşlarında iken Bahçe - Haruniye taraflarından gelen bir çerçiye evlatlık verilmiş ve yıllar sonra Karacaoğlan köyüne dönmüştür. Burada kendisi için üzücü olaylar meydana gelmiş ve köyünü terketmiştir. Düziçi'deki anlatıma göre de öksüz büyüyen Karacaoğlan 11-12 yaşlarında iken ablasının gelin geldiği Farsak köyüne amcaları, akrabaları ile birlikte Farsak köyüne gelmiştir. Kendileri gibi daha önce Kozan Dağından gelip Düziçi'nin Farsak köyüne yerleşen Sayıloğulları Karacaoğlan'ın akrabasıdır. Bunlar çevre yaylalarından daha çok HODU yaylasına çıkarlardı. 17. Yüzyılda Varsak aşiretlerinin yoğun olduğu yer Uzunyayla'dır. Kozan, Kadirli, Feke Varakları Uzunyayla'ya yaylamaya çıkar, kışı kendi yörelerinde veya yukurova'da geçirirlerdi. Binboğa, Aladağ ve Amanoslar birer yayla yerleri idi.

1875 tarihinde Farsak köyüne gelen şair Hoca Hamdı Efendinin anılarına göre; Karacaoğlan yoksul, karayağız, neşeli, sessiz, levent yapılı uzunca boylu bir gençtir. O zamanın ağalarından Serdengeçti Osman Ağa babalık ederek onu yine yoksul bir kızla evlendirir, Karacaoğlan huysuz ve çirkin karısını bir türlü sevemez. Şiirinin birinde:

Bir püsküllü derdi basma aldım
Bu azgın dert seni gurbete saldı

diyerek 24 yaşında niçin gurbete çıktığını anlatır. Bazı şiirlerinde anasız kalan yavrularını avutamadığından, bir yavrusunu yitirdiğinden bahseder. Başlık parası yüzünden sık sık bahsederek istediği kızı alamadığından yakınır. Misis köprüsünden, Ceyhan suyundan Boylan geçin Üreğil çayından Emmim kızı kalleş yarin elinden Bir haber getirin bağı taş m'ola Yine şiirlerine göre: bir kızı sevmiş ve bu yüzden Koza-noğlu beyleriyle arası açılmıştır. Kaçım Beyler belasından

Zor kurtuldum çilesinden, diyerek açıklar. Bir başka şiirinde ise amca çocukları Ömer ile Bücür'ü anar. Aynı şiirde (Mamalu'da ben bir Rıdvanoğlu'yum) diyerek Kırşehir, Tokat ve Erzincan yöresinde yaşayan MarrTalu aşiretiyle akraba olduğunu anlatır.

Karacaoğlan Hoca Hamdi Efendiye göre; köyünden ayrıldıktan sonra bir süre gezmiş ve Zülkadriye Beylerinden Hüsam Bey'in yanında altı yedi yıl kalmıştır. Orada cura çalmayı, okuma yazmayı öğrenmiştir. Şiirlerinde belirttiğine göre :

Ehlidir hüsnünü muhalif etme
Mektebi irfanden bir kadem gitme
Sana dört sözüm var sakın unutma
Bir öğren, bir öğret, bir oku, bir yaz.

diyecek kadar bilgili kişidir. Karacaoğlan'ın parada, pulda, malda gözü yoktur. Dilimizde dolaşan semaisinde :

Gurbette ömrüm geçecek
Bar daracak yerim de yok
Oturup derdim dönecek
Bir münasip yarım de yok, diye devam ederek,
Soyundum derviş olmaya
Hırka ile şalım da yok, diyerek derviş olmaya özenir.

Şiirlerinde yoksulluk, ayrılık ve ölüm gibi üç sorunu olduğunu açıklayan şair, diğer bir şiirinde de hayatta dikili bir ağacının olmadığından bahseder.

Şu dünya'ya geldim geleli Bir bağ dikip meyva
yetiremedim Alnı perçemli kulağı küpeli Yarin
gölgesinde oturamadım. Karacaoğlan sıra ve aile
hasretini şöyle dile getirir :

Gittim gurbet ile geri gelinmez Kimi
ölüpte kim kaldığı bilinmez Ölse
gurbet ilde gözüm yumulmaz Anam,
atam bir ağlarım yok benim.

Karac-oğlan der ki bire erenler Ben
gidiyom mamur olsun örenler Kavim,
kardaş, konuştuğum yarenler Sevindirip
çıracığım yok benim.

Karacaoğlan ana, baba ve çocuğunun olmadığını açıklarken, başka bir şiirinde de amca çocukları Ömer ile Bücür'ü anar. Aynı şiirde (Mamalu'da ben bir Rıdvanoğlu'yum) diyerek iç Anadolu'da Kırşehir, Tokat ve Erzincan taraflarında yaşayan Mamalu aşiretiyle akraba olduğunu anlatır.

Karacaoğlan'ın hayatındaki karanlık noktalardan biri Kozanoğlu beyleriyle anlaşmazlık yüzünden obasından kaçtığı söylentisidir. Bu konuda şiirinde :

Kaçtım beyler belasından

Zor kurtuldum çilesinden, diyerek açıklar. Ayrıca gurbete bir dedikodu yüzünden iki kızkardeşini alarak çıktığını da söyler. Karacaoğlan'ın hayatı böyle sürüp gider.

Karacaoğlan sazı elinde göçebe bir şair olarak başta Adana ve Maraş olmak üzere birçok şehir, kasaba, köy ve obaları dolaşır. Bazen yalnız ve bazen aşiretlerle sürdürdüğü

gezisi tam 19 yıl sürer. Anadolu'nun özellikle Çukurova'nın 17. Yüzyılda değişik bir görünümü vardır. Toprağa bağlanmayan gezici bir hayat süren Göçerler, yani yörükler kışı Çukurova'da yazı Toroslardaki yaylalarda geçirirler, hayvancılıkla geçimlerini sağlarlar. Karacaoğlan ilkbahar mevsiminde yaylaya çıkan yörük katarlarını yol boyunca izler ve onlarla da gezer. 17. Yüzyılda aşiretlerin il tutma ve otlak kavgalarından bıkan devrin padişahı, kavga eden Çukurova aşiretlerinin bir kısmını Hama, Humus, Rakka, Aydın taraflarına zorla yerleştirir. Anadolu'daki aşiretleri de düzene sokmak isteyen Padişah 25 OCAK 1691 yılında ferman çıkarırır Karacaoğlan'ın 1691 veya daha sonra Hama, Humus, Halep ve oradan da Rakka'ya geçtiği anlaşıyor.

Yine aynı şekilde Aydın taraflarına yerleştirilen Çukurovah aşiretlerin ardından gider.

Karacaoğlanın gezdiği yerler arasında Tarsus, içel, Niğde, Bor, Kırşehir, Konya, Karaman, Ermenek, Ankara, Bursa, Aydın, Kilis, Diyarbakır, Sivas, Tokat, Erzincan, Erzurum, Mısır ve Balkanlar gibi uzak yerler de vardır, iç Anadolu 'da halen Kırşehir'in bir köyü olan Mamalu'da (Mamalu'da ben bir Rıdvanoığluyum diyerek) Mamalu aşiretiyle akraba olduğunu açıklayan Karacaoğlan bu aşiretin yaşıadığı Tokat, Sivas ve Erzincan illerini de gezmiştir. Mamalu aşiretinin yaylağı olan Erzurum, aynı zamanda Rakka'dan gelen Boz-Ulus aşiretlerinin de yaylağıdır. Ayrıca Çukurova'dan kaçıp Kars, Çıldır, Erzurum yöresinde yaylayan Tecirli ve Afşar obaları buralarda dolaşır durur. Bu bakımdan Mamalu aşiretinin H'i olan Erzurum için (Erzurum benim ilim) demesi normal karşılanmalıdır. Erzurum'daki Mamalu Hatun köyünün bugün ona sahip çıkması böyle izah edilebilir. Yine 17. Yüzyıla nazaran birbirinden farklı yerelerde oturan halkın Karacaoğlan'la aynı aşiretten, obadan olmalarıdır. Karacaoğlan zaman zaman alinyazısını da düşünür:

Karac-oğlan der ki yazsam bir satır
Kadir Mevlam işimizi sen bitir Kısmet
nerde ise çeker iletir Kimse bilmez
nerde kalır ölümüz?

Karacaoğlan tam 19 yıl sonra Varsak köyüne döner. Sana derim sana sol koca Düldül Çekildi sahilden yaylaya bülbül; dizeleriyle devam eden bir koşmasının sonunda,
"Karacaoğlan der ki halım sorulamaz, Bahanesiz dost köyüne varılmaz" sözleriyle Varsak'ta bir süre yaşar ve tekrar gurbete çıkar. Ta ki ölünceye kadar.

Karacaoğlan'ın Maraş'ın Cezel Yaylasında 95 yaşında öldüğünü Hoca Hamdi anılarında yazar. Bir söylentiye göre de Tarsus'taki Kırklar Mağarasına girip intihar etmiştir. Aşağıdaki şu dörtlük onun mağarada intihar etmediğini kanıtlar:

Çıktım Kırklar Dağın seyran eyledim
Sallanarak gider yolu Hama'nın Yel
vurdukça dertli olup iniler Burcu burcu
kokar gülü Hama'nın

Karacaoğlan Hama, Humus ve Şam'ı gezdikten sonra Rakka'ya gitmiştir. 1928 Yılında Yayınlanan Sadettin Nüzhet Ergun'un ilk baskısı Karacaoğlan kitabında Çukurova'da Karacaoğlan ile Karacakız Menkıbesi anlatılmaktadır. Aynen Tarsus'taki Mahmut Han ile Deyyar Han hikeyesi gibi. Karacaoğlan ile Karacakız birbirlerine aşık olurlar ve birbirlerine kavuşmadan ölürler. Karacaoğlan'ı kendi adıyla anılan tepeye, Karacakız'ı da karşısındaki tepeye gömerler. Sözde Karacaoğlan kışı tepedeki evinde yazı ise başka yerlerde geçirirmiş. Bugün Karacaoğlan tepesinde, Bizans devrinden kaldığı sanılan bir kaç kalıntı ile su sarnıcı vardır. Söylentiden ileri gitmeyen mezarı Karapaoğlan'ın mezarı diyen Mutlular tarafından Karacaoğlan'ın çok sevildiğini gösterir. Bif çok şehri dolaşan Karacaoğlan'ın her kış buraya gelerek dağm tepesinde oturması imkansızdır. Bilinen şey Karacaoğlan'ın Mut'a uğradığıdır.

Karacaoğlan'ın mezarı konusunda biz de bir iddia ile huzurunuzda geliyoruz. Adana Valiliği ve Kültür Müdürlüğünden Musa Yanık Beyle yaptığımız araştırmaya göre; Karacaoğlan'ın Mezarı Adana'nın Düziçi ilçesinin Hodu yaylasındadır. Hodu yaylası Karacaoğlan'ın Varsak köyüne bir saatlik uzaklıktadır. Yayla Haruniye, Maraş ve Bahçe'den gelen yolların birleştiği yerdedir. Yayla, yörüklerin, yarı konar göçer aşiretlerinin, Varsak köyünün yaylağıdır. Yazı çok kalabalık olan bu yaylaya Karacaoğlan gelir. Karacaoğlan daha önce de Varsak'tan ayrıldıktan sonra Maraş'ın yeni Beyi Ali Beyin yanında kalmış. Taylan yaylasında uzun süre kaldıktan sonra dönüp dolaşıp Hodu yaylasına gelir. Şimdi (Karacaoğlan Pınarı) diye anılan pınarın başında Yörüklerle bir süre oturur. Pınarın yeri çanak şeklinde olan yaylanın yayla çiçekleri ile süslü bir tepe yamacıdır. Karacaoğlan bir ara yaylanın düzlüğündeki ikinci pınarın yanına gelir. Bu pınarın başında aniden hastalanır. lrse bu تنها pınarın yanına gömülmesini vasiyet eder. isteği üzerine pınarın yanına gömülür. Sazı başucundaki ağaca asılır ve saz çrynceye kadar orada sallanır durur.

Bugün ona ait olduğu söylenen mezar Hodu Yaylasında fişkıran bir pınarın bataklık yapıp sonra şırılışlı akıp gittiği yerde tek başına durmaktadır. Mezar çevre halkı tarafından titizlikle korunmakta ve ona ermiş kişi olarak bakılmaktadır. Mezarından alınan toprağın yağmur yağdırdığından, mezardan zaman zaman mavi, yeşil, kırmız ışıklar çıktığından bahsedilmektedir. Geçmişte Maraş iline bağlı, Şimdi Maraş sınırında olan bu yaylada Karacaoğlan ölmüş olamaz mı? Kaldı ki yaşadığı köy buraya çok yakındır, iddiayı bilgilerinize sunarız.

Selma Aktan - Musa Yanık